

Godište XLVI. Broj 2

Travanj — Lipanj 1976

Liturgijski pjevački zbor

Anđelko Milanović

»Zbog liturgijske službe koju vrši posebno treba spomenuti pjevački zbor ili glazbenu kapelu ili školu pjevača« (MS, 19).

»Svhatite kako je velika i istinska vaša korist; dapače kako je potrebna služba što je pružate Crkvi... Danas se otvara veoma prostrano polje vašoj djelatnosti... Mi molimo za vas, za vaše pjevačke zborove i za one koji se tako velikom ljubavlju brinu za vaš glazbeni ukus i vaše kršćansko oblikovanje«. Tako je govorio Pavao VI. obraćajući se svima koji su sudjelovali na IX. međunarodnoj smotri pjevačkih zborova u Loretu 1969. godine. Nakon što je II. vatikanski sabor uveo narodni jezik u liturgiju, mnogi su smatrali da su pjevački zborovi u crkvi suvišni, da će ometati djelatno sudjelovanje vjernika u svećanim liturgijskim činima i da ih treba dokinuti. Za vrijeme liturgijskih svečanosti neka narod pjeva. Zbog toga su zborovi upali u krizu, a velik ih je broj nestao. Zborovima su prigovarali: da su od naroda preuzeli pjevanje liturgijske zajednice; da su se nametnuli zajednici vjernika; da su postali tvrđava preživjelih tridentinskih tradicija; da su ostaci feudalnih crkava s ukrašenim prozorima, zastorima, baroknim arhitektonskim spletovimima itd. Zato su ove riječi Sv. Oca došle kao svjetlo u tami, sigurni putokaz u postkoncilskim zastrajivanjima.

Instrukcija MS jasno je postavila načela, prava i dužnosti svih i pojedinih sudionika u bogoslužju. Pjevački zbor i vjernici koji djelatno sudjeluju kod službe Božje ujedinjeni su u »munus ministeriale« i pozvani da zajednički veličaju Gospodina Boga.

Opće načelo što ga je II. vatikanski sabor izrazio u konstituciji »Sacrosanctum Concilium« glasi: »U liturgijskim obredima neka svatko, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu i čini samo ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima« (SC, 28).

Što spada na pjevački zbor:

»Prema propisima svetog sabora koji se odnose na liturgijsku obnovu, njihova je zadaća (pjev. zborova) porasla i postala još važnija. Imaju se naime brinuti da pravilno izvede dijelove koji na njih spadaju i to prema različitim vrstama pjevanja, kao i da promiču sudjelovanje vjernika u pjevanju« (MS, 19). Iako su mnogi pjevački zborovi došli u krizu, tome nije uzrok postkoncilsko pučko pjevanje ni djelatno sudjelovanje vjernika u svećanim liturgijskim činima. Zborovi i njihovi voditelji teško se uživljavaju i privikavaju na novu situaciju koja je nastala poslije II. vatikanskog sabora. Ne može se nastaviti praksom da pjevački zborovi pjevaju sve, a narod da nijemo prisustvuje. Instrukcija MS četiri puta izričito naglašava djelatno sudjelovanje naroda pjevanjem (MS, 9,

16, 20, 34). Pjevački zborovi moraju čuvati, propagirati blago i baštinu crkvene glazbene umjetnosti ukoliko se ona uklapa u obnovljene liturgijske obrede. Na spomenutoj IX. međunarodnoj smotri pjevačkih zborova u Loretu 1969. godine Sv. Otac govoreći o ulozi pjev. zborova u obnovljenoj liturgiji među ostalim rekao je: »Crkva od vas, draga djeco, očekuje da stvorite nove umjetničke izražaje, da pronađete nove glazbene oblike, ne nedostojne prošlih, s pomoću kojih bi pjevački zborovi ne zamijenili narod u liturgijskoj molitvi nego ga naprotiv pomogli i podržali u djelatnom sudjelovanju« (L'Osservatore Romano, 1969, 14—15. travnja).

Kakvi će biti novi izražaji i novi oblici što ih želi II. vatikanski sabor i Sv. Otac? Obnovljena pastoralna liturgika postavila je načela i zahtjeve, a glazbenici-skladatelji moraju ih proučiti i uskladiti s istinitom glazbenom umjetnošću. Još tragamo za novim oblicima i nazrijevaju se uspjeli pokušaji, rješenja, ostvarenja među današnjim skladateljima: Bartolucci, Schroeder i dr, a i kod nas se osjeća lagani uspon prema novim oblicima i izražajima. Koliko skladatelji uzmu k srcu žarki poziv instrukcije MS izražen u br. 59 toliko će svestranije porasti novi repertoar što ga i očekujemo, a on glasi: »Glazbenici će se prihvatiti tog novog posla vođeni brigom da slijede predaju koja je Crkvi pružila pravo blago, da ga upotrebljava kod bogoslužja. Gledat će na sva djela iz prošlosti kao i na njihove vrste i svojstva, ali će pomnivo paziti i na nove zakone i potrebe svete liturgije, tako da novi oblici na neki način organski uzrastu iz već postojećih oblika (SC, 23) i da ta nova djela za riznicu crkvene glazbe stvore novi dio koji neće biti nedostojan onoga iz prošlosti« (MS, 59). Novi napjevi na obnovljenju liturgijske tekstove liturgijskoj glazbi daju novu sliku, novi oblik, novi život, novu osobu koja postaje sudionik u svećanim liturgijskim činima kao i ostali službenici oltara »munus ministeriale«. U obnovljenim liturgijskim činima osjeća se nešto novo, svježe, proljetno.

Sve do II. vatikanskog sabora crkveni pjevački zbor bio je dio klera (»chorus Levitarum«) i zato ženske osobe nisu smjele biti članovi zbora (MP, 12—13). Poslije II. vatikanskog sabora članovi pjevačkog zbora su dio vjernika okupljenih u crkvi oko oltara gdje se prinosi novozavjetno bogoslužje i zato u zboru mogu pjevati i ženske osobe. Jedina je napomena u novim odredbama: »Kad su u pjevačkim zborovima i ženske, neka se smjeste izvan svetišta« (extra presbiterium) (MS, 23). Postkoncilski liturgijski pjevački zborovi nisu dobili punomoć od »zbora levita« nego svoju službu, »ministerium liturgicum«, vrše vlastitom snagom, snagom prava što su ga stekli na sv. krstu »vero ministerio liturgico funguntur« (SC, 29).

Neka se liturgijski pjevački zborovi u crkvi smjeste tako:

- a) da se jasno vidi njegov značaj, to jest da je dio okupljene zajednice vjernika i da ima posebnu ulogu;
- b) da lakše obavlja svoju liturgijsku službu;
- c) da njegovim članovima bude omogućeno puno, tj. sakramentalno sudjelovanje kod Mise (MS, 22 a, b, c).

Liturgijski pjevački zbor mora:

- »brinuti se naime da pravilno izvodi dijelove koji na nj spadaju i to prema različitim vrstama pjevanja«, i
- »da promiču djelatno sudjelovanje vjernika u pjevanju« (MS, 19).

1. Prije svega liturgijski pjev. zbor mora izvoditi »dijelove koji na nj spadaju«. To mu ne može nitko zaniijekati jer je zato i nastao, ustanovljen i stoljećima tako djelovao, a po sakramentu sv. krsta na to ima i pravo i dužnost.

Drugi vatikanski sabor odredio je: »Neka se najvećom brigom čuva i promiče blago svete glazbe« (SC, 114). Blago svete glazbe ne promiče se i ne čuva u muzejima i arhivima kao ostale umjetničke vrijednosti. Glazba kao prava umjetnost postaje efektivna tek tada kad se izvodi. Liturgijski pjevački zborovi imaju čast i dužnost da ovo divno blago i veliku baštinu sv. Crkve čuvaju ne pohranjenu u bibliotekama nego je izvode u svečanim liturgijskim činima. Instrukcija MS zato i predviđa »za sjajniji oblik svetih čina treba sačuvati pjevačke zborove koji se nalaze u bazilikama, stolnicama, samostanima i drugim većim crkvama i koji su tokom stoljeća zaslužili velike pohvale što su sačuvali i gajili glazbeno blago neprocjenjive vrijednosti...« (MS, 20), da bi svečanosti svetih čina zasjale u što raskošnijem obliku. To odgovara duhovnim predajama svih naroda, duhovnom nagonu čovjeka da Bogu dade ono što u sebi ima najbolje i najplemenitije. To nam potvrđuje i načelo što ga je postavio Sv. Pijo X.: »pregare in bellezza« (moli ti u ljepoti). Da to opravdaju liturgijski će pjevački zborovi nastojati da pravilno i uvježbano izvode »dijelove koji na njih spadaju i to prema različitim vrstama pjevanja« (MS, 19). Svi službeni dokumenti o liturgijskoj glazbi slažu se u tome da na pjevački zbor spada da izvodi gregorijansko pjevanje te klasičnu i modernu polifoniju (zbornu homofoniju također). Polifono i zbornu homofono pjevanje i pisani su samo za pjevačke zborove. Oni nimalo ne ometaju da vjernici odgovorima, usklikima, pučkim duhovnim popijevkama itd. djelatno sudjeluju kod liturgijskih svečanosti. Dapače, svečana liturgija na taj način postaje mnogo intimnija, raznovrsnija, dostojnija svoga poslanja: različite vrste pjevanja veći su ukras bogoslužja — »varietas dilectat«.

Može li se konačno reći što spada na liturgijski pjevački zbor? Ne! Tu se treba ravnati prema mogućnostima, okolnostima, prilikama, potrebama da se mijenjaju oblici slavlja (10), stupanj svečanosti (7) itd.

Instrukcija MS na više mjesta spominje važnost i potrebu liturgijskog pjevačkog zbora, ali daje i neke napomene: izbor repertoara neka bude prema stvarnim mogućnostima pjevača (9), pjevači neka budu postavljeni tako da mogu i sakramentalno prisustvovati Misi (23c), repertoar neka bude tako udešen da vjernici mogu djelatno sudjelovati (9, 16c, 20, 34), pjevače treba liturgijski i duhovno formirati (24) itd.

Saborska konstitucija SC i instrukcija MS slu-

že se pretkondilskom terminologijom te za liturgijski pjevački zbor upotrebljavaju tri naziva: — 1) — »Pjevački zbor« (chorus): to je skup biranih muških i ženskih ili samo muških ili samo ženskih pjevača koji se udružuju da bi mogli višeglasno pjevati. — 2) — »Škola pjevača« (»Schola Cantorum«): skup pjevača koji višeglasno pjevaju u crkvi za vrijeme liturgijskih svečanosti. — 3) — »Glazbena kapela« (Cappella Musicale) jesu skupine pjevača više glazbenoumjetničke spreme koji pjevaju u glasovitijim crkvama a poznate su po starini i plemenitoj tradiciji: prva između svih jest »Cappella Sistina«. U liturgijskim dokumentima redovito se ne pravi razlika među ovim terminima.

2. Drugi zadatak i dužnost liturgijskog pjevačkog zbora jest: da promiče djelatno sudjelovanje vjernika u pjevanju (MS, 19). To je novost u postkondilskoj liturgiji, a to je istovremeno i stvarnost obnovljenih liturgijskih slavlja gdje se veoma dobro vidi da je liturgijski pjevački zbor uistinu dio vjernika a ne klera. Sva djelatnost liturgijskog pjevačkog zbora ne može se svesti na to da »predvodi i podržava pjevanje vjernika...« (D. Stefani, La Musica sacra, str. 765). I jedan dobar pjevač preko mikrofona može veoma lijepo predvoditi pučko pjevanje. Ali pjevački zbor uz svoj repertoar mora »promicati djelatno sudjelovanje naroda«. Instrukcija MS razlikuje dva načina sudjelovanja: nutarnje i izvanjsko.

1) Nutarnje sudjelovanje: »da vjernici svoju pamet usklade s onim što izriču ili slušaju, i da sudjeluju s nebeskom milosti« (MS, 15a, SC, 11). To je potpuna primjena pameti na ono što se na oltaru događa: pravilno duševno raspoloženje na milost. Instrukcija još jednom s malom razlikom preporuča ovo nutarnje sudjelovanje: »Neka vjernici također budu poučeni da slušajući ono što službenici ili zbor pjevaju nastoje nutarnjim sudjelovanjem svoju pamet dizati k Bogu« (MS, 15). Ovo bi se sudjelovanje moglo nazvati i: ljudsko, duhovno, umno, estetsko itd.

2) Izvanjsko djelatno sudjelovanje: »jest ono koje će kretnjama i držanjem tijela, usklikima, odgovorima i pjevanjem očitovati nutarnje sudjelovanje« (MS, 15b, SC, 30). Jasno da je nutarnje sudjelovanje savršenije od izvanjskog, ali je i izvanjsko nužno.

Liturgijski pjevački zbor može promicati djelatno sudjelovanje vjernika u pjevanju na razne načine: da s narodom pjeva jednoglasno razne crkvene pučke popijevke; da zbor iza poslanice, a i u drugim prigodama, pjeva stihove višeglasno a narod prijev ponavlja jednoglasno; to je način kojim se veoma često služi »Cappella Sistina«. Kontrast stvara ugođaj raznolikosti te se jasnije osjeti ljepota i uzvišenost polifonije. Narod kitice neke popijevke pjeva naizmjenično jednoglasno, a zbor višeglasno (u manjim prostorijama djeluje veoma ugodno, a u većim ne, i jače se osjeti atmosfera svečanosti). Uvijek treba poštivati vlastiti značaj pjevačkog zbora i ne poistovjetiti ga sa skupom vjernika, a moramo cijeliti i djelatno sudjelovanje vjernika.

U onim crkvama gdje postoji dobar liturgijski pjevački zbor vjernici više i bolje pjevaju, stvara se ugodno duhovno ozračje, razvija se oduševljenje koje ujedinjuje sklad glasova i srdaca. Omogućuje da se zavede obnovljeno svečano bogoslužje s novim i lijepim duhovnim liturgijskim pjesmama koje će vjernici rado prihvatiti, brzo naučiti i oduševljeno pjevati. Gdje nema dobrih liturgijskih pjevačkih zborova narod malo, slabo ili uopće nikako ne pjeva.